

25. Vznik a vývoj ČSR, postavení ČSR v roce 1938 a zánik 2. republiky

Vznik ČSR

- vize ČSR vznikla už v pařížském odboji (Masaryk, Beneš, Štefánik)
- založení československé NÁRODNÍ RADY = odbojový orgán rozšiřující spolupráci českých a slovenských emigrantů po celém světě (morální, finanční, politická pomoc)

Clevelandské
oficiálně mluví o

státu Čechů a Slováků

ℒ pomoc na základě
dohody, kde se prvně
samostatně

- probuzena česká politika → vznik NÁRODNÍHO VÝBORU (sdružující bývalé české poslance)

→ aby Masaryk dostal podporu od dohody, podložil své přesvědčování činem = organizování legií na straně dohody

→ 6.1. 1918 TŘÍKRÁLOVÁ DEKLARACE = program Českých zástupců na říšském sněmu

ℒ požadovali politickou a kulturní autonomii + platnost 14. bodů W. Wilsona

→ 30.5. 1918 podepsána PITTSBURSKÁ DOHODA → formuje se na půdě USA = dohoda mezi Čechy a Slováky, že vstupují do jednoho státu = Československa (stát dvou svobodných národů + přidávají se i Rusíni)

→ 16. 10. 1918 Karel I. vydává císařský manifest → slibuje federalizaci všech národů v monarchii

ℒ snaží se tak zachránit Rakousko, ale všichni manifest odmítají

→ 18.10. 1918 WASHINGTONSKÁ DOHODA = dokument, který řeší politické uspořádání ČSR → republikánské, demokratické atd.

→ 27.10. 1918 vydána ANDRÁŠIHO NÓTA = otevřený dopis Rakouska ve kterém zjišťuje podmínky kapitulace + slib o ukončení války (u nás se slaví a strhávají se rakouské vlajky atd.)

→ 28.10. 1918 vyhlášení samostatného ČESKOSLOVANSKA

→ v čele státu byli „muži 28. října“ = politické dvojky, protože hlavní politici jsou v cizině

ℒ Alois Rašín, Antonín Švehla, Jiří Stříbrný, František Soukup, Vavro Šrobár

→ 30.10. 1918 SVATOMARTINSKÁ DEKLARACE = oficiální přihlášení Slováků k českému národu

→ formuje se prozatímní výbor

→ 13. – 14. 11. se koná zasedání Národního shromáždění, kdy zasedají poslanci, co byli v říšské radě

→ 13.11. přijata prozatímní ÚSTAVA do roku 1920

- ČS je oficiálně prohlášeno demokratickou republikou a jsou rozdány první politické fce.
- Masaryk se stává prezidentem
- je ustanovena 1. česká vláda (Beneš = ministr zahraničí, Rašim = ministr financí)
- předseda vlády = Karel Kramář

Problémy týkající se hranic

- okolní státy zpochybňují podobu ČS, proto musíme bojovat za vymezení svých hranic
- hájíme svou podobu = Čechy, Slovensko a Podkarpatská Rus

a) konflikt s Německem

- problémy s německou menšinou = nemohou rozdělat status menšiny a argumentují tím, že je jich více než Slováků
- vznik čtyřech německých provincií na našem území (SUDETY) = chtějí nezávislost a hlásí se k Rakousku nebo Německu (hlavní město - Liberec = Raichensberg, určili si i vlastní vládu)
- zasáhla ČS armáda a následovala spolupráce s německou menšinou, která se mohla svobodně rozvíjet a kulturně vyvíjet (až do krize a nástupu nacismu)

b) konflikt s Polskem

- válka o Těšín (bohatá oblast na černé uhlí, je zde železniční síť)
- vypuká týdenní válka - Poláci mají slabou armádu + bojují s Rusy
- konflikt řeší SPOLEČNOST NÁRODŮ → určila hranice mezi Polskem a Českem
- Těšín byl rozdělen, ale u nás zůstala oblast s uhlím a železnicí

c) konflikt s Maďarskem

- Spor s Maďarskem kvůli jižní hranici na Slovensku, která nikdy neexistovala
- střet ČS x MAĎ armády
- zasahuje Společnost Národů
- 1921 podepsána TRIANONSKÁ SMLOUVA = ve které je Maďarsko považováno za poražený stát a musí tak potvrdit naše hranice (Trianon = zámek ve Versailles)

Vývoj ČSR

1918 - 1938 (období 1. republiky)

- hospodářské problémy a krize, nízká životní úroveň
- krize pramenila z důsledků 1. světové války a navíc, jsme nově vzniklý stát
- nejhůře na tom ale nejsme

ČECHY + MORAVA

ℒ vyspělý

SLOVENSKO PODKARPATSKÁ RUS

ℒ agrární

ℒ středověká

- velké finanční prostředky nakonec vyrovnaly zbylé části ČS
- ztrácíme odbytíště a oblasti odkud máme suroviny → musíme sjednávat nové smlouvy
- problémy s měnou, musíme vytvořit vlastní měnovou soustavu
- 1920 měnová reforma - odloučení od rakouské měny

→ reformu vedl Alois Rašín = jedna z nejúspěšnějších reform → inflace v kurzu 1:1 vůči rakouské koruně
 → sociální potíže – lidé jsou nespokojeni se svou sociální úrovní
 → do roku 1921 dělnické generální stávky, demonstrace atd.
 → silnou tradici mají levicové strany → sociálně demokratická vyhrává volby
 → z ČSR se stává vyvinutý sociální stát (ČS patří mezi první v Evropě, co vytvořili sociální plán = investuje se do institucí – domovy důchodců, dětské domovy atd.)
 + zavedena osmihodinová pracovní směna s nárokem na ošetření a dovolenou

→ reforma k přispění sociální rovnosti = pozemková reforma → systém zákonů, které přerozdělovaly půdu

- půda zkonfiskovaná šlechtě (zemědělská, lesy, louky) se přerozděluje zájemcům = nárůst střední zemědělské vrstvy

→ vznik pozemkového úřadu
 → během dvacátých let se obnovují obchodní kontakty + přichází nové
 → obnova průmyslu (strojírenský: Škoda, Tatra, ČUD Praha)
 → jsme ekonomicky silný a stabilní stát

Politika:

→ domácí:

- jsme homogenní stát dvou rovných národů + německá, židovská, polská menšina a Rusíni a Ukrajinci
- ČS ve Washingtonské smlouvě definována jako demokratická republika
- 1029 ÚNOROVÁ ÚSTAVA – vliv Francouzské, Švýcarské a Americké ústavy
- dělba státní moci → výkonná moc = prezident a vláda (prezident volen na 7 let), zákonodárná moc = národní shromáždění/parlament, soudní moc
- stranické uspořádání: extrémní pluralismus = systém ve kterém působí 6 a více stran (strany zastupující Němce, Poláky atd.)
- strany:
 - republikánská strana zemědělství a maloroľnického lidu (Antonín Švehla)
 - československá strana sociálně demokratická → radikální část se odděluje a vzniká komunistická strana (Klement Gottwald) – nevládní strana
 - národně socialistická strana (vlastenecká)
 - lidová strana křesťanská

→ zahraniční:

- patřili jsme mezi vítěze války (účast na Versailleské konferenci)
- angažovali jsme se v mezinárodních vztazích a myšlenka odstranění války a posílení bezpečnostní politiky (hlavní tvůrce Edvard Beneš)
- 20. léta orientace na Francii, dále pak na VB a USA
- ve 30. letech přijímáme politiku appeasementu
- hledání nového spojení = SSSR → československá – sovětská smlouva o spolupráci a přátelství
- 1920 MALÁ DOHODA sdružovala ČS, Jugoslávii a Rumunsko → zamezení obnovy rakouské monarchie

ČSR v roce 1938 a zánik 2. republiky

1937/1938 německý štáb vymýšlí plány na vojenské obsazení ČS → Fall Grün
 → příprava na Mnichov = německá politika se zaměřuje na odtržení hranic ČS
 → vojenský program ČS:

- armáda má velice vysoké postavení
- ČS se angažuje v mezinárodní politice
- Kvůli víře ve Versailleský systém začínáme pozdě se stavbou opevnění
- Po krizi, kdy bylo vidět, že společnost národů nemá pravomoc, začalo se stavět
- Buduje se v oblasti severních a severovýchodních Čech → kvůli Mnichovu nedokončeno

Mnichov

→ Němci otevřeně provádí politiku v rozporu s Versailleskou smlouvou
 → 11.3. 1938 anchluss Rakouska
 → v ČS pohraničí sílí aktivita sudetských Němců - výrazný atak na čs vládu → formují politické požadavky

→ 8.4. 1938 KARLOVARSKÝ SJEZD = sjezd členů SDP (v čele Konrád Henlein)
 - výsledek sjezdu: 8. bodový program, který vede k získání autonomie

1. politická autonomie
2. úřady v němčině
3. propuštění něm. Politických vězňů
4. řízení podle německých zákonů atd.

→ čs vláda program odmítá - napětí sílí

→ Hitler v Evropě prohlašuje, že ČS brání německé autonomii a rozvoji
 → v květnu ČS armáda dostává informaci, že Němci přesouvají vojenské jednotky k hranicím (možnost útoku) → částečná mobilizace
 → další esó v rukou Hitlera - zpráva byla falešná a on tak ČS obviňuje z cíleného konfliktu

→ 30.5. protičeské povstání na Slovensku - připomínání 20 let od Pittsburské deklarace a L'udáci toho využívají a vyvolávají povstání (cítí se nesvobodni, Pragocentrismus)

→ další bod pro Hitlera - říká, že ČS je na rozpad a nejednotné

→ léto 1938 Runcimanova mise = nezávislý britský pozorovatel z ministerstva zahraničí - úkol zmapovat situaci v ČS a vztahy se sudeťákama (nejdříve se setkal s Henleinem, až poté s Benešem) → výsledek: ČS vláda by měla udělat ústupky
 → srpen 1938 Beneš nabízí přijetí 8. bodového programu → odmítají a zvyšují nároky

→ požadují odtržení německého pohraničí a přidružení ke 3. říši (ČS vláda odmítá)

→ 22. - 24. 9. GODESBERSKÁ JEDNÁNÍ = Hitler a Chamberlain jednají o podstoupení něm. Pohraničí

→ Chamberlain povoluje oddělení a tak mu Hitler sděluje, že podstoupíme hranice vůči Polsku a Maďarsku, což mu bylo také schváleno

→ reakce v ČS: demonstrace, lid projevuje podporu své vládě, demise Hodžovy vlády, jmenována 1. vláda gen. Syrového (vyznamenám v 1. světové)
 → 23.9. vyhlášena mobilizace

→ 29. – 30. 9. 1938 MNICHOVSKÁ KONFERENCE (o nás bez nás) – Hitler, Mussolini, Daladier a Chamberlain

1. probíráno německé, maďarské a polské pohraničí
2. udány podmínky pro ČS obyvatelstvo o vystěhování (od 1. do 10. října, s sebou jen určené věci)
3. teprve po podepsání dohody je Beneš puštěn na konferenci → 30. 9. dohodu podepisuje

→ Beneš vinu bere na sebe a za pár dní podává demisi – kolem 5. 10. prchá do exilu

→ 2.11. VÍDEŇSKÁ ARBITRÁŽ = podstoupení Slezska, jižního Slovenska a Podkarpatské Rusi

II. Československá republika

1. říjen 1938 – 15. březen 1939

→ přicházíme o 30% svého území a 1/3 obyvatelstva

→ společenské, ekonomické a hospodářské důsledky

→ od listopadu platné norimberské zákony

→ zemědělci a řemeslníci měli na výběr, opustit pohraničí a nebo se stát součástí

3. říše

→ státníci, úředníci a učitelé jsou majetkově omezeni a musí pohraničí opustit

→ ztrácíme 1/3 orné půdy, hor a lesů, 2/5 průmyslu (hutnický, železárenský)

→ omezení strojírenského, chemického a potravinářského průmyslu

→ zničena železniční síť

→ přicházíme o obchodní smlouvy a přestáváme být hospodářsky soběstační

→ **politické důsledky:**

1. autonomní náklady od menšin, které u nás zůstaly
2. Slováci a Rusíni volají po autonomii a vlastních politických institucích
3. Slováci získávají autonomii 6. 10. 1938 – Tiso v čele → MANIFEST SLOVANSKÉHO NÁRODA = klerofašismus (křesťanská strana spojená s totalitním režimem)
4. změna názvu republiky na Česko – Slovenskou federaci
5. Podkarpatská Rus získává autonomii 22.11. → název mění na Karpatskou Ukrajinu (inklinovali k fašismu)

→ **politická situace:**

→ hybridní demokracie = odklon

→ po Mnichovu zavedena 2. vláda gen. Syrového

→ zaváděna proněmecká politika (František Chvalkovský – ministr zahraničí) → snaha navázat přátelskou politiku s Hitlerem, ale po první schůzce bylo jasné, že nás chce zlikvidovat

→ do listopadu je ČS bez prezidenta – řízena vládou a stranou národní jednoty (agrárníci)

- 30. 11. 1938 nový prezident Emil Hácha (s politikou nemá nic společného, dělal u soudu)
- zvolena nová vláda – v čele agrárník Rudolf Beran
- strany jsou kontrolovány a komunistická strana je zakázána
- vznik umělých stran, aby ČS nevypadala jako totalitní stát
- 15. 12. 1938 přijaty zákony předávající veškerou politickou moc do rukou vlády = zmocňovací zákony (řízení společnosti i měnění ústavy)

→ **slovenské odtržení:**

1. autonomie jim nestačí
2. napětí tvoří L'ud'áci (HSL'S)
3. v popředí Tiso, Tuka, Durčanský → hlásali slovenskou nespokojenost
4. otevírají otázku separace = úplné samostatnosti
5. Hitler souhlasí, protože se mu tyto státy hodí při útoku na SSSR
6. únor 1939 Tiso a spol. odjíždí do Berlína → žádali podporu při odtržení → Hitler jim podporu slibuje
7. 14.3. 1939 Tiso a Tuka předstupují před sněm a ohlašují vznik samostatného Slovenského státu a odtržení od Česka

- Rusíny také vyhlásují samostatnost (ale hned je zabírají Maďaři)
- RORPAD II. ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

- 14. - 15. 3. 1939 je Hácha pozván Hitlerem na jednání
 - ↳ předem připravená smlouva o protektorátu → Německo bere pod svou správu české území – jako ochrana po rozpadu 2. ČS rep.
- Hácha podepisuje pod hrozbou útoku Luftwaffe
- 16. 3. 1939 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA